

สารนิพนธ์

พุทธศาสตร์บัณฑิต ประจำปี ๒๕๕๘

หนังสือประกอบการสัมมนาทางวิชาการ
พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต รุ่นที่ ๑๑/๒๕๕๘
พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต รุ่นที่ ๒๕/๒๕๕๘
พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต หลักสูตรนานาชาติ รุ่นที่ ๑๓/๒๕๕๘
พุทธศาสตร์บัณฑิต รุ่นที่ ๖๐/๒๕๕๘
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ หอประชุม มวก.พระราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วันที่ ๗-๑๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๘

สารนิพนธ์

พุทธศาสตร์บัณฑิต ประจำปี ๒๕๕๘

ณ หอประชุม มวก.๔๘ พรรษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วันที่ ๗-๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

พิมพ์ครั้งแรก : พฤษภาคม ๒๕๕๘

จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม

จำนวนหน้า : ๗๑๐ หน้า

พิธีพิมพ์อักษร : คณะกรรมการฝ่ายจัดทำสูจิบัตรและสารนิพนธ์ ประจำปี ๒๕๕๘

ออกแบบปก : นางจุฬารัตน์ วิชาชาติ

จัดรูปเล่ม : นายวรพันธุ์ แยมหงษ์ปภา

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวิชาการ

พระศรีคัมภีร์ญาณ,รศ.ดร. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,รศ.ดร.

ศ.พิเศษ อติศักดิ์ ทองบุญ ผศ.ดร.มนตรี ลีรโรจนานันท์

ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์

ผู้ประสานงาน : พระครูวินัยธรสุกรี สุจิตโต

เชื้อเพื่อภาพ : กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี

จัดพิมพ์โดย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑๓๑๗๐ โทร.๐๓๕ ๒๔๘ ๐๑๓

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๑-๑๗ ถนนมหาราช ท่าพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร.๐๒ ๖๒๓ ๕๖๒๔, โทรสาร ๐๒ ๖๒๓ ๕๖๒๓

คำปรารภ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะจัดพิธีประสาทปริญญา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ณ หอประชุม มวก. ๔๘ พรรษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวันที่ ๗-๑๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๘ โดยมีสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มาเป็นองค์ประธาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดการศึกษาในรูปแบบสากลนิยม ตั้งแต่วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๔๐ ถึงปัจจุบัน ผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีแล้ว ๖๐ รุ่น ระดับปริญญาโท ๒๕ รุ่น และระดับปริญญาเอก ๑๒ รุ่น โดยได้ขยายการศึกษาออกไปสู่ภูมิภาค มี ๑๐ วิทยาเขต ๑๒ วิทยาลัยสงฆ์ ๕ ห้องเรียน ๑๗ หน่วยวิทยบริการ และมีสถาบันสมทบ ๗ แห่ง ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ความเจริญรุ่งเรืองของมหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นที่ภาคภูมิใจของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ท่านผู้บริหาร ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย

ในวันพฤหัสบดีที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๘ มหาวิทยาลัยได้จัดกิจกรรมสัมมนาทางวิชาการ กำหนดจัดให้มีปาฐกถา เรื่อง “พระพุทธศาสนากับธรรมภิบาล” โดย พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร., ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ในงานสัมมนาครั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมงานมากกว่า ๖,๐๐๐ รูป/คน และคณะทำงานยังได้จัดพิมพ์หนังสือสารนิพนธ์ เนื่องในงานพิธีประสาทปริญญา ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๘ เพื่อเป็นอนุสรณ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ของผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านผู้บริหาร และคณาจารย์ ตลอดถึงเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย

หนังสือ สารนิพนธ์ เล่มนี้ ประกอบ ๒ ภาค คือ (๑) ภาคภาษาไทย ประกอบด้วยเนื้อหา ๒ ตอน คือ ตอนที่ ๑ พระพุทธศาสนาและปรัชญา มีจำนวน ๒๔ บทความ และตอนที่ ๒ พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มีจำนวน ๑๑ บทความ และ (๒)ภาษาอังกฤษ มีจำนวน ๒ บทความ รวมบทความทั้งสิ้น ๓๗ บทความ นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยยังได้จัดพิมพ์หนังสืออีก ๒ เล่ม คือ (๑) สัจฉิวัตร (๒) ประกาศเกียรติคุณ

ในนามมหาวิทยาลัย ขอขอบคุณและอนุโมทนาขอบคุณอย่างยิ่งต่อคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการ คณะกรรมการฝ่ายจัดทำสูจิบัตรและสารนิพนธ์ คณาจารย์ที่ได้ส่ง

บทความทางวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในหนังสือ ตลอดจนถึงคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่ได้ทำงานด้วยวิริยะ อุตสาหะ ทุ่มเท เสียสละ อุทิศกำลังกายและสติปัญญาร่วมกันดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือสารนิพนธ์เล่มนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดีอันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการพระพุทธศาสนาสืบไป ด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย ขอให้คณะกรรมการทุกท่าน จงเจริญด้วยจตุรพิธพรชัยทั้ง ๔ ประการ คืออายุ วรรณะ สุข พละ และปฏิภาณ คุณสารสมบัติและธรรมสารสมบัติ ปราศจากโรคอาพาธ อุบัติวันตราย และบรรลुประโยชน์ไสถธิผลสมมโนรถปรารธนาทุกประการ

(พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ถ้อยแถลง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะจัดพิธีประสาทปริญญา ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๘ ณ หอประชุม มวก. ๔๘ พรรษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวันที่ ๗-๑๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๘ โดยมีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (หลวง วรปุณฺโญ) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มาเป็นองค์ประธาน

มหาวิทยาลัยได้จัดพิมพ์หนังสือสารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นหนังสือประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เผยแพร่ มอบเป็นธรรมบรรณาการแก่พระเถรานุเถระ นิสิต ผู้มีอุปการคุณ และประชาชนผู้มาร่วมในงานพิธีประสาทปัญญาดังกล่าว หนังสือสารนิพนธ์ เล่มนี้ มีเนื้อหาแบ่ง ๒ ภาค คือ (๑) ภาคภาษาไทย แบ่งเป็น ๒ ตอน คือ ตอนที่ ๑ พระพุทธศาสนาและปรัชญา มีจำนวน ๒๔ บทความ ตอนที่ ๒ พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มีจำนวน ๑๑ บทความ และ (๒) ภาษาอังกฤษ มีจำนวน ๒ บทความ รวมบทความทั้งสิ้น ๓๗ บทความ ซึ่งเนื้อหาทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษดังกล่าวนี้ เป็นบทความทางวิชาการของท่านผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย รวมถึงนิสิตต่างสถาบัน นอกจากนี้ ในภาคผนวกได้กล่าวถึงการวางแผนโครงการบรรพชาสามเณร และอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน และประสบการณ์การปฏิบัติศาสนกิจ ซึ่งเป็นสรุปการสัมมนานิสิตที่ปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๐ ซึ่งออกไปปฏิบัติศาสนกิจในสถานที่ต่างๆ ทั้ง ๔ ภาค ซึ่งได้สะท้อนสภาพปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไข และข้อเสนอแนะไว้อย่างชัดเจน

ในนามของคณะกรรมการฝ่ายจัดทำสูจิบัตรและสารนิพนธ์ ท่านผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย รวมถึงนิสิตต่างสถาบัน ที่ได้ส่งบทความมาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ พร้อมกันนี้ ต้องขออภัยต่อคณาจารย์ที่เป็นเจ้าของบทความที่คณะกรรมการฯ ไม่สามารถนำบทความจำนวนหนึ่ง ที่ส่งมาลงตีพิมพ์ได้ทั้งหมด เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านเวลาและจำนวนหน้าการพิมพ์ จะได้นำบทความดังกล่าวไปจัดพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือในโอกาสต่อไป พร้อมกันนี้ ต้องขอขอบคุณและขออนุโมทนาขอบคุณต่อทุกท่านที่ได้อุทิศกำลังกายและกำลังสติปัญญาร่วมกันจัดทำหนังสือดังกล่าวให้สำเร็จลงด้วยความเรียบร้อยเป็นอย่างดี

(พระศรีคัมภีร์ญาณ,รศ.ดร.)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

ประธานคณะกรรมการฝ่ายจัดทำสูจิบัตรและสารนิพนธ์

บทบรรณาธิการ

หนังสือสารนิพนธ์พุทธศาสนศึกษาบัณฑิต ในงานพิธีประสาทปริญญา ประจำปี ๒๕๕๘ ได้รวบรวมบทความวิชาการของท่านผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นักวิชาการ เพื่อใช้ประกอบการสัมมนาพุทธศาสนศึกษาบัณฑิต ประจำปี ๒๕๕๘ ให้ท่านผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นักวิชาการ พุทธศาสนดุษฎีบัณฑิต พุทธศาสตรมหาบัณฑิต และพุทธศาสนบัณฑิตใช้เป็นหนังสือประกอบการสัมมนาในครั้งนี้ กองบรรณาธิการได้รับเกียรติจากท่านผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตต่างสถาบัน ได้ส่งบทความทางวิชาการ เพื่อลงตีพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งรายละเอียดบทความต่างๆของบรรณาธิการกล่าวถึงเนื้อหาของแต่ละบทความโดยสรุปแต่ละเรื่อง มีเนื้อหา ดังนี้

ภาคภาษาไทย ตอนที่ ๑ พระพุทธศาสนาและปรัชญา จำนวน ๒๔ บทความ

บทความที่ ๑ เรื่อง “ธรรมราชา” โดย พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มีสาระสำคัญ กล่าวถึงแนวคิดเรื่องธรรมราชาในพระพุทธศาสนามีพัฒนาการมาโดยลำดับ เริ่มตั้งแต่จักกวัตตีสู่ไตรปิฎก กำหนดให้ธรรมราชาต้องเป็นธรรมาธิปไตยและปฏิบัติธรรมคือกุศลกรรมบถ จักรวรรดิวัตรและราชลัทธิคหัตถุ ต่อมาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ธรรมราชาคือพระราชาผู้ใช้นโยบายธรรมวินัยและปฏิบัติธรรมตามแนวจักกวัตตีสู่ตร ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา ธรรมราชาจึงหมายถึงพระราชาผู้ทรงทศพิธราชธรรม และดำรงมั่นอยู่ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ในสมัยปัจจุบัน ธรรมราชา หมายถึงพระราชาผู้ทรงทศพิธราชธรรม และยึดมั่นหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญ และพระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบันเนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๓ ที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” นับเป็นการประกาศอย่างเป็นทางการครั้งแรกว่าพระองค์จะทรงทำหน้าที่ของธรรมราชาด้วยการประพฤติทศพิธราชธรรม เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวไทยและด้วยการดำเนินตามหลักนิติธรรมในรัฐธรรมนูญ

บทความที่ ๒ เรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคประชาสังคมอาเซียน” โดย พระราชวรเมธี,ดร. มีสาระสำคัญให้ความรู้เกี่ยวกับประชาสังคมอาเซียนว่ามีโลกทัศน์แห่งการดำรงชีวิตอย่างคนอาเซียน เช่น กัมพูชา สปป.ลาว เมียนมาร์ เวียดนามว่ามีรูปแบบเฉพาะ

ตัวในการสร้างความรู้และความจริงจากการพึ่งพาตนเองมุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศสมาชิก โดยเน้นถึงคุณธรรมต่างๆ ที่สร้างสังคมแห่งพรหมวิหารธรรมและสังคหวัตถุธรรมที่จะทำให้คนผูกพันและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงสิ่งที่ควรเรียนรู้ของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา: การแพทย์ทางเลือกของครุชะเมร์ ลาว : การเตรียมรับมือกับภาวะภัยแล้ง และเมียนมาร์ : การสร้างไฟฟ้าพลังน้ำของชนเผ่า เช่น อ่างน้ำฉาง เวียดนาม : ตลาดน้ำโบราณแจ๋โฮนยไก่อ๊ว และไทย : พุทธศิลปกรรมปูนปั้น เช่น สลาคูเจ้าและการเข้าถึงรากเหง้าความเป็นมนุษย์ด้วยพุทธศิลป์นาน และปรัชญาภิปรายสรุปว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในเศรษฐกิจของประชาคมอาเซียน เมื่อได้เผชิญกับปัญหาต่างๆ ก็สามารถกำจัดปัญหาและอุปสรรคนานัปการให้หมดไป โดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และทำให้คนในสังคม มีชีวิตที่ยั่งยืน มีอิสรภาพอย่างแท้จริง

บทความที่ ๓ เรื่อง “**ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนกับการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทางพระพุทธศาสนา**” โดยพระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. มีสาระสำคัญคือ ให้ความหมายของ ASEAN คืออะไร การพัฒนาที่ยั่งยืนคืออะไร ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึงอะไร การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สัมพันธ์กับมนุษย์ มีมนุษย์เป็นตัวตั้งในการพัฒนา มี ๒ อย่าง คือ สมถภาวนา วิปัสสนาภาวนา ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นไปที่คนให้ละ ตัณหา มานะ ทิฎฐิ โดยมีจริยธรรมไปบูรณาการในทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านคน สังคม และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม, ด้านคน ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี, ด้านคน เทคโนโลยีและเศรษฐกิจ, ด้านคน เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม และด้านคน วัฒนธรรมและสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการพัฒนาคนให้มีศีล ๕, พรหมวิหารธรรม ๔, สังคหวัตถุธรรม ๔, อคติธรรม ๔, และสัปปริสธรรม ๗ ตามแนวหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

บทความที่ ๔ เรื่อง “**บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมวัฒนธรรมสันติภาพในประชาคมอาเซียน**” โดย พระราชรัตนาลงกรณ์, ดร. โดยมีสาระสำคัญ คือ บทบาทของพระสงฆ์ในด้านต่างๆ ทั้งทางศาสนาและทางโลก พร้อมยกตัวอย่างของบุคคลสำคัญที่กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงพระสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมวัฒนธรรมโดยเฉพาะด้านสันติภาพ โดยบอกถึงแนวคิดของสงฆ์ที่มีต่อวัฒนธรรมเป็นอย่างไร

บทความที่ ๕ เรื่อง “องค์กรอัจฉริยะ ตามแนวปหาราทสูตร” โดย พระมหาวิจิต ธีรวโสภา ผศ.,ดร. ป.ธ.๙ โดยมีสาระสำคัญคือ คำสอนของพระพุทธเจ้าในปหาราทสูตร แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่าง “คน” กับ “งาน” คือ (๑) แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะพิเศษขององค์กรพระพุทธศาสนาในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่ามีการศึกษา บำเพ็ญ และปฏิบัติไปตามลำดับจนบรรลุผล ซึ่งให้เห็นว่าการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน โดยความเข้าใจและตระหนักร่วมกันของคนในองค์กรช่วยให้การบริหารจัดการองค์กรหรือองค์การประสบความสำเร็จได้อย่างดียิ่ง (๒) แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองประสบความสำเร็จดำรงอยู่อย่างมั่นคงได้ยาวนานเพราะสาวกได้รับการพัฒนาจนมีคุณลักษณะพิเศษคือมีการศึกษา เคารพในสิกขาบท มีศีลธรรม เป็นสมณศากยบุตร เข้าถึงนิพพาน อันเป็นวิมุตติรสด้วยโพธิปักขิยธรรม สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลคือพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ ซึ่งให้เห็นว่าทรัพยากรบุคคลที่ได้รับการพัฒนาให้ดี มีการศึกษา เรียนรู้ มีระเบียบวินัย คง มีความเสมอภาค มีเอกภาพ มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพ และพระอรหันต์ ซึ่งให้เห็นว่าดเจนมีคุณธรรมจริยธรรม มีความมั่นคงจงรักภักดี มีความเสมอภาค มีเอกภาพ มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพ ช่วยให้การดำเนินกิจการขององค์กรหรือองค์การประสบความสำเร็จได้อย่างมั่นคงน่าอัศจรรย์ เป็น “องค์กรอัจฉริยะ”

บทความที่ ๖ เรื่อง “หลักอายุสธรรม : อุปกรณ์รักษาสุขภาพแบบองค์รวมเชิงพุทธ” โดย พระมหาทวิ มหาปญโญ(ละลง),ผศ.ดร. โดยมีสาระสำคัญคือ เน้นถึงความสำคัญ ของชีวิตและอายุที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ความสำคัญของการมีอายุยืนที่ปรากฏใน คัมภีร์พระพุทธศาสนา และวิเคราะห์อายุสธรรม ๕ ประการ คือ คือ ๑) สบปลายการี สร้างสปปายะ คือทำอะไรๆ ให้เป็นที่สบายเกื้อกูลแก่สุขภาพ ๒) สบปาเย มตตถนญ แม้ในสิ่งที่สบายนั้นก็รู้จักประมาณ ทำแต่พอดี ๓) ปณิตโภชิ บริโภคสิ่งที่ย่อยง่าย (เช่น เคี้ยวให้ละเอียด) ๔) กาลจารี ประพฤติตนให้เหมาะสมในเรื่องเวลา เช่น รู้จักเวลา ทำถูกเวลา ทำเป็นเวลา ทำพอเหมาะแก่เวลา ๕) พุทหมจารี รู้จักถือพรหมจรรย์ตามควร ในฐานะเป็นธรรมสนับสนุนให้มีอายุยืนที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพราะเห็นถึงประโยชน์และคุณค่าของชีวิตและอายุมนุษย์ได้อย่างชัดเจน อีกทั้งกล่าวถึงหลักอายุสธรรม: ข้อปฏิบัติที่มุ่งกำจัดเหตุแห่งความทุกข์เพื่อสร้างสุขภาพให้เกิดขึ้นกับชีวิตบรรลุถึงนิพพาน

บทความที่ ๗ เรื่อง “**บัณฑิตตามพุทธวิธี**” โดย พระมหาสมบุญ สุธมฺโม,ดร. โดยมีสาระสำคัญคือ ความหมายของบัณฑิต เมื่อเป็นบัณฑิตก็ควรจะต้องดำเนินชีวิตให้เข้าถึงจุดหมายชีวิต คือประโยชน์ ๓ ประการ คือ (๑) ทัฏฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ปัจจุบัน (๒) ลัมปรายิกัตถะ ประโยชน์เบื้องหน้า (๓) ปรมัตถะ ประโยชน์สูงสุด และคำว่า บัณฑิตในทางโลก หมายถึง ผู้ทรงความรู้ ผู้มีปัญหา นักปราชญ์ หรือผู้สำเร็จการศึกษา ๓ ชั้นคือ ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก เรียกว่า บัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต ส่วนบัณฑิตในมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อให้บัณฑิตมีความรอบรู้ เชี่ยวชาญในเรื่องพระพุทธประวัติ สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์ และวิจัยวิชาการด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างแตกฉาน เพื่อให้มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้นำสังคมทางด้านปัญญาและจิตใจ และสามารถนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม ในการศึกษาเพื่อรับปริญญาทางพระพุทธศาสนา เริ่มต้นจากการศึกษา เรียกว่า ไตรสิกขา หมายถึง ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไป จนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน พระพุทธศาสนาได้เน้นความสำคัญเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาเป็นอย่างมาก เนื่องจากหลักปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาทั้งหมดจัดรวมอยู่ในหลักไตรสิกขา

บทความที่ ๘ เรื่อง “**เยือนถิ่นสุวรรณภูมิ เมืองสะเทิม รัฐมอญ**” โดย พระศรีธวัชเมธี (ชนะ ธมฺมธโร ป.ธ.๙) มีสาระสำคัญ คือ มุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ของสุวรรณภูมิ ในประเทศเมียร์มาร์อย่างละเอียด เช่น “สะโตง” “ชเวชิกง” “ไจ้ทิ (Kyaiik-Htee)” “ไจ้หรือ ไจ้กั”, ให้ความหมายของแต่ละคำ และบันทึกเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้อง “สุวรรณภูมิในพม่า” เป็นอย่างดี และได้เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณี และสถานที่ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ เช่น พระธาตุดินทร์แขวน เมืองสะเทิม/สะโตง/สะเทิง ที่วัดชเวสายัน ของประเทศเพื่อนบ้านได้ระดับหนึ่ง และการเดินทางในครั้งนี้พบว่าได้เชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับคณะสงฆ์ในประเทศเมียร์มาร์ได้เป็นอย่างดี

บทความที่ ๙ เรื่อง “**หลักธรรมสำหรับนักบริหาร**” โดย พระมหาสหัส ลีตสาโร, ผศ.ดร. มีสาระสำคัญ คือ การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ปฏิบัติในการบริหารราชการทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฏิบัติการ ระดับกลาง หรือระดับสูง ให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูง โดยการปกครองและบริหารที่ดี (Good Governance) หลักธรรมที่กล่าวมานั้น มีกล่าวไว้หลายนัย เช่น มีบุคลิกภาพ

ที่ดี(Good Personality) คือเป็นผู้มีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มีกัลยาณมิตรธรรม คือ มีคุณธรรมของมิตรที่ดี ๗ ประการ อาทิเช่นเป็นผู้นำรัก (ปิโย) คือ เป็นผู้มีจิตใจประกอบด้วยเมตตา กรุณา พรหมวิหาร เป็นผู้นำเคารพบูชา (ครู) และผู้บริหารจะทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ต้องมีคุณลักษณะ ๓ ประการ คือ จักขุมา มีปัญญามองการณ์ไกล หรือมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill วิฐุโร หมายถึง จัดธุระการงานได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Technical Skill และนิสสยสัมปันโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยได้ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีเครดิตดี สามารถผูกใจคนไว้ได้ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Human Relation Skill และหลักธรรมที่ส่งเสริมการทำงานของนักบริหาร ต้องประกอบด้วยพรหมวิหาร ๔ เป็นต้น

บทความที่ ๑๐ เรื่อง “สาเหตุของภาวะโลกร้อน ตามทรรศนะทางพระพุทธศาสนา” โดย ศ.พิเศษอดิศักดิ์ ทองบุญ ราชบัณฑิต มีสาระสำคัญ คือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกิดขึ้นทั่วโลก ส่งผลให้เกิดภาวะโลกร้อนที่นับวันจะก่ออันตรายต่อโลก และสิ่งมีชีวิตทั้งปวง นักวิชาการและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้ต่างพยายามค้นหาสาเหตุและวางมาตรการป้องกันขึ้นหลายมาตรการตามที่เห็นสมควร ดังตัวอย่างที่ได้ยกมาเป็นความนำของบทความนี้ ที่ได้เสนอมาตรการลดภาวะโลกร้อนตามทรรศนะทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้แก้ปัญหาที่สาเหตุ และสาเหตุที่สำคัญของปัญหา เรื่องภาวะโลกร้อน ได้แก่ อุกุศลมูล ๓ คือ โลภะ โทสะ และโมหะ ที่อยู่ในใจของคนทุกคน ซึ่งในบางกรณีโลภะ โทสะ โมหะ สำแดงออกมาในรูปของ ราคะ ตัณหา โภคะ(ความโกรธ) และอวิชชา(ความไม่รู้จริง) ก็มี ถ้าชาวโลกพร้อมใจกันลด ละ อุกุศลมูลเหล่านี้ลง ภาวะโลกร้อนจะบรรเทาและหายไป

บทความที่ ๑๑ เรื่อง “มนุษย์กับเทวดา” โดย อาจารย์สนิท ไชยวงศ์คต มีสาระสำคัญคือ อธิบายเทวดาคือพวกโอปปาติกะ ผู้เกิดผุดขึ้นโดยไม่ต้องมีพ่อแม่ เกิดขึ้นโดยอาศัยกรรมที่กระทำไว้ในโลกมนุษย์นี้แหละ เราเรียกว่า ชาวสวรรค์ มนุษย์ กับ เทวดา เปรียบเทียบฐานะกัน การจะแสดงความประเสริฐของมนุษย์ได้ ต้องให้เห็นว่ามนุษย์สามารถทำตนให้เหนือกว่าเทวดาได้อย่างไร วิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง ต่อสิ่งเหนือสามัญวิสัย ปฏิบัติถูกต้อง คือ เดินหน้า เป็นชาวพุทธ คือไม่หยุดพัฒนา ปรากฏการณ์ครั้งสำคัญเกี่ยวกับเทวดา พร้อมทั้งยกตัวอย่างถึงจุดความรามเทพคือใคร โดยกล่าวว่า เป็นวิชาพรหมศาสตร์ พรหมณ์ล้วนๆ พร้อมทั้งเล่าถึงกำเนิดจุดความ

รามเทพ ความดั่งของจตุคามรามเทพ เจ้าพิธีปลุกเสกจตุคามรามเทพ พร้อมทั้งให้ข้อคิดว่า จตุคามรามเทพ ดั่งเพราะแรงโสมภพ เป็นเหตุให้พุทธบริษัทพวกหนึ่งหลงทาง และพุทธบริษัทอีกพวกหนึ่ง ด้านกระแสไม่ไหว ดังนั้น จึงควรมองเทวดาในอีกฐานะหนึ่ง ในฐานะเป็นเด็กวัด ในฐานะผู้บันดาลและจำเลย พร้อมทั้งยกตัวอย่างคำปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะของ ดร.อัมเบ็ดการ์ มาเป็นเครื่องเตือนสติสอนใจ โดยเน้นให้เห็นว่า กรรมดี ดีกว่าวัดถุมงคล

บทความที่ ๑๒ เรื่อง **“สรรพวิทยานานาแขนงในพระไตรปิฎก”** โดย รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร มีสาระสำคัญ คือ พระไตรปิฎก : วรรณกรรมสะท้อนความจริงชีวิตมนุษย์หลายด้าน ใช่ว่าจะมีแต่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าหรือเรื่องสำหรับชาวพุทธเท่านั้น พระไตรปิฎกเป็นแหล่งรวมสรรพวิทยา เป็นคลังวรรณกรรมขนาดใหญ่ มีคำสอนหลายชั้น หลายระดับ หลายแนวหลายลักษณะ ที่สามารถสนองความใฝ่รู้ของทุกคนที่แม้จะมีภูมิปัญญาต่างกัน เมื่อรู้อย่างนี้ ชาวพุทธจึงควรศึกษาพระไตรปิฎกพร้อมศาสตร์อื่นๆ เพื่อบูรณาการความรู้ โดยไม่ปิดกั้นตนเอง

บทความที่ ๑๓ เรื่อง **“พุทธบริหารการศึกษากับการพัฒนาการศึกษาไทย”** โดย รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู้ มีสาระสำคัญคือ ใช้การบริหารแนวพุทธเพื่อการพัฒนาการศึกษาไทย โดยมุ่งเน้นถึงแนวคิดการบริหารการศึกษาโดยความเป็นองค์รวมและเชื่อมโยง ซึ่งเป็นชุดความคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษาในสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งมีองค์ประกอบ ๗ ประการคือ ครูผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีสอน วัตถุประสงค์ของการเรียน สื่อการสอน และการประเมินผล พร้อมทั้งกล่าวถึงความหมายของการศึกษาและความสำคัญของการศึกษาได้อย่างชัดเจน

บทความที่ ๑๔ เรื่อง **“ความขัดแย้งและวิธีแก้ไขในพระไตรปิฎก”** โดย ผศ.อภิรมย์ สีดาคำ มีสาระสำคัญคือ กล่าวถึงความขัดแย้ง ๔ กลุ่ม คือกรณีระหว่างบุคคลกับบุคคล กรณีระหว่างบุคคลกับกลุ่มคน กรณีระหว่างกลุ่มคนกับกลุ่มคน และกรณีระหว่างรัฐต่อรัฐ เช่นบุคคลกับบุคคลได้ยกตัวอย่าง เช่น ความขัดแย้งระหว่างพระเจ้าพรหมทัต กับทิวากุมาร กรณีระหว่างบุคคลกับกลุ่มคน ได้ยกตัวอย่าง เช่น ความขัดแย้งระหว่างเจ้าชายวิฑูทกะกับกลุ่มชาวคากยะ กรณีระหว่างกลุ่มคนกับกลุ่มคน เช่นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพระสงฆ์ชาวโกสัมพี และ กรณีระหว่างรัฐต่อรัฐ ได้ยกตัวอย่างเช่น ความขัดแย้งระหว่างคากยะกับโกลิยะ(พระญาติแย่งน้ำ) ในทางพระพุทธศาสนา ระบุหลักใหญ่เกี่ยวกับความไม่ลงรอยกัน ขัดแย้งกันเอาไว้ ๒ ปัจจัย คือ

ทิวาสวิสามัญญา และ ศีลวิสามัญญา จากนั้นได้แสดงแนวทางสร้างสันติและสมานฉันท์เชิงพุทธ นำเสนอเป็น ๒ แนวทาง คือ วิธีการสร้างสมานฉันท์แบบวินัยปิฎก(อริกถสมถะ) หรือหลักนิติศาสตร์ และวิธีสร้างสมานฉันท์แบบพระสุตตันตปิฎกหรือแนวรัฐศาสตร์ มีหลายกรณี เช่น หลักเสรีภาพทางความคิด หลักความเสมอภาค หลักความเป็นพี่เป็นน้องกัน หรือ ภราดรภาพ คือ สหธรรมิก ผู้ปฏิบัติธรรมร่วมกัน หลักการใช้อธิปไตย

บทความที่ ๑๕ เรื่อง **“โครงการปฏิบัติศีล ๕ ชาวประชาชนเป็นสุข”** โดย ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล้า มีสาระสำคัญ คือ นโยบายของรัฐบาลเร่งด่วนที่จะดำเนินการทางด้านสังคมในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และการแก้ปัญหาการทุจริต มุ่งเน้นด้านศาสนาและวัฒนธรรมสร้างความสุข และสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ได้ประทานคำแนะนำในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ จัด **“โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ชาวประชาชนเป็นสุข”** ซึ่งกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ร่วมมือกับกรมประชาสัมพันธ์ ในการดำเนินการส่งเสริมให้ข้าราชการทุกกระทรวงและประชาชนเข้าร่วม พร้อมนำเสนอเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเบญจศีล การรักชีวิตของมนุษย์ก่อให้เกิดศีล ๕ และกล่าวถึงอันติสงส์ของการรักษาศีล ๕ แต่ละข้อไว้อย่างชัดเจน โดยสรุปว่า ศีล ๕ เป็นคุณธรรมที่เป็นข้อห้ามที่พึงสังวรระวังในการละเว้นการสร้างบาปกรรม

บทความที่ ๑๖ เรื่อง **“พุทธศิลป์พุทธธรรมในการสืบทอดประเพณีไทยและอาเซียน”** โดย ผศ. ดร.พูนชัย ปันธิยะ มีสาระสำคัญ คือ กล่าวถึง**พุทธศิลป์** คือ งานศิลปะ ที่เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นจิตรกรรม ประติมากรรม หรือสถาปัตยกรรม งานพุทธศิลป์ส่วนใหญ่จะเป็นการส่งเสริมประเพณีและมีการเชื่อมโยงด้านประเพณีทางพระพุทธศาสนามาตลอด ตัวอย่างประเพณีออกพรรษา มีรูปแบบงานศิลปกรรมเรื่องราวเกี่ยวกับงานพุทธศิลป์ ที่ปรากฏตามเทศกาล เช่น การออกพรรษา คือ ตักบาตรเทโวโรหณะ มีงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เช่น จังหวัดสกลนครมีประเพณีแห่ประสาทมิ่ง ประเพณีการเทศน์มหาชาติ มีขบวนประดับตกแต่งอย่างสวยงาม พร้อมทั้งกล่าวถึงพิธีกรรมอันเป็นการสืบเนื่องในการสนับสนุนงานศิลปกรรม พิธีกรรม คือ แบบแผนที่ปฏิบัติกันในสังคมนั้นๆ ซึ่งพิธีกรรมถือว่าเป็นแบบแผนที่สืบทอดมาจากขนบธรรมเนียมประเพณีทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ได้มาจากศาสนาหรือความเชื่อตามประเพณีท้องถิ่น คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงนำพิธีกรรมแบบพุทธ

มาใช้ แล้วนำมาประยุกต์กับประเพณีตามความเชื่อของท้องถิ่นของตนๆ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงพุทธศิลป์ ประเพณี พิธีกรรม ที่ทำให้ชาวพุทธในประเทศประชาคมอาเซียนนำไปประพฤติกปฏิบัติแล้วสืบทอด ทำให้เกิดความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนา ดังนั้น พุทธศิลป์จึงปรากฏเป็นหลักฐานในประเทศต่างๆ ในอาเซียน เช่นพุทธศิลปะลาว พุทธศิลป์พม่า พุทธศิลป์อินโดนีเซีย

บทความที่ ๑๗ เรื่อง “**ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา**” โดย ผศ.สุชน ประวัตินิติ มีสาระสำคัญคือ ศรัทธาเป็นพื้นฐาน ก่อให้เกิดความเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน แต่ต้องเป็นศรัทธาที่มีเหตุผล (Belief) ที่ผู้ศรัทธาสามารถนำไปสู่การพัฒนาปัญญาได้ ทั้งยังกล่าวถึงกรรมเป็นหลักธรรมที่สำคัญหลักธรรมหนึ่งทางพระพุทธศาสนาและเป็นหลักธรรมที่มาจากศรัทธาพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ แสดงให้เห็นถึงความคิดที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม อันนำไปสู่การกำหนดค่านิยมและวิถีชีวิตของคนในสังคม พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล มีระบบความเชื่อความศรัทธาที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งปัญญา ศรัทธาทำให้เกิดสัมมาทิฐิ คิดกระทำการที่เป็นกุศลกรรม เมื่อนั้นทำให้เกิดความปลื้มปิติและอิ่มเอิบใจ ทำให้กายสงบใจสงบจนเป็นความสุข ไม่มีนิเวศในจิต เมื่ออบรมอินทรีย์และพละมากขึ้นทำให้เกิดโพชฌงค์ อันเป็นองค์ธรรมแห่งการตรัสรู้ เมื่อทำโพชฌงค์ให้สมบูรณ์ดีแล้วสามารถพัฒนาต่อไปให้เข้าถึงเป้าหมายคือ นิพพาน

บทความที่ ๑๘ เรื่อง “**เฮอร์เมนุติิกส์:ศาสตร์แห่งความเข้าใจ (ตีความ)ของพระพุทธปรัชญา (ศาสนา) เถรวาทและมหายานเชิงเปรียบเทียบ**” โดย ดร.วิรัชชาติ นิมอนงค์ มีสาระสำคัญ คือ อรรถปริวรรตศาสตร์ (เฮอร์เมนุติิกส์) หรือ ศาสตร์แห่งการตีความหรือศาสตร์แห่งความเข้าใจ ทำให้ชาวพุทธส่วนใหญ่ยอมรับซึ่งกันและกันได้ว่าพระพุทธศาสนาโดยทั่วไปนั้นแบ่งออกเป็น ๒ นิกายหลัก คือ เถรวาทและมหายาน ถึงแม้จะมีนักวิชาการพยายามจะแบ่งพระพุทธศาสนาออกเป็น ๓ นิกายโดยเพิ่มวัชรยานเข้ามาอีก จนมีคำพูดติดปากว่า เอ็มทีวี (MTV) แต่โดยทั่วไปวัชรยานยังคงจัดเป็นมหายาน ดังที่ทราบกันแล้วว่า มหายานใช้หลักการตีความเรียกว่า อุปายโกศล แต่เถรวาทเรียกว่า หลักอนุพุทธมรรค ซึ่งทั้งสองทฤษฎีต่างมีเอกลักษณ์โดดเด่นเป็นของตัวเอง แต่ที่สำคัญ หลักอุปายโกศลนั้น แท้จริงก็มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกของเถรวาทอยู่ก่อนแล้ว แต่มหายานได้พัฒนาเทคนิควิธีจนกลายเป็นอัตลักษณ์พิเศษที่แม้แต่เถรวาทก็ต้องนำกลับมาใช้ในการทำความเข้าใจเรื่องเล่าในธรรมบทอรรถกถาและนิทานชาดก

บทความที่ ๑๙ เรื่อง **“การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรตามหลักสังคหวัตถุธรรม”** ดร.สามารถ บุญรัตน์ มีสาระสำคัญ คือ กล่าวถึงการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรด้วยการปฏิบัติด้านการสงเคราะห์บุคลากรในองค์กรที่ดี ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ คือ การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรตามหลักการให้ทาน หลักปิยวาจา หลักอรรถจริยา และ หลักสมานัตตตา หลักการทั้ง ๔ ประการ เป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน ผูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี เป็นหลักธรรมที่ทำให้คนเป็นที่รัก เป็นที่ชอใจของคนทั่วไป เป็นการปลูกไมตรีเติมน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุข และสรุปว่า การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรตามหลักสังคหวัตถุธรรม จะเป็นการปรับทิศทางแห่งความประพฤติตนเองเพื่อการสร้างผลงานให้กับองค์กร

บทความที่ ๒๐ เรื่อง **“การพัฒนาภาวะผู้นำของคณะสงฆ์ไทย”** โดยดร.ธงชัย ลิงอุดม มีสาระสำคัญ คือ กล่าวถึงภาวะผู้นำในทัศนะของพระพุทธศาสนา ในอัครคัมภีร์สุตตร และให้ความหมายของภาวะผู้นำว่า หมายถึงคนที่มีอิทธิพลสามารถที่จะนำกลุ่มของตนให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มและสามารถทำให้คนในกลุ่มคล้อยตามพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำแนะนำของบุคคลนั้น พร้อมกับยกตัวอย่างภาวะผู้นำทางคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล คือพระมหากัสสปเถระ นอกจากนี้ยังจำแนกถึงภาวะผู้นำของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ว่ามีสองประเภท คือ ๑) ผู้นำที่อยู่บนหัวคน และ ๒) ผู้นำที่นั่งอยู่ในใจคน พร้อมนำเสนอแนวทางและหรือวิธีการส่งเสริม/พัฒนาภาวะผู้นำของคณะสงฆ์ และสรุปลงว่า การพัฒนาภาวะผู้นำจะต้องมีความสามารถในการชี้แนะ และตั้งใจให้บริวารประพฤติปฏิบัติตนไปสูเป้าหมายที่ต้องการของพระพุทธศาสนา คือ”การเป็นคนดีศรีสังคม”

บทความที่ ๒๑ เรื่อง **“ศึกษาความสำคัญของมหาวิหาร ๑๘ แห่ง ในกรุงราชคฤห์”** โดย ดร.วิโรจน์ คุ่มครอง มีสาระสำคัญ คือ กล่าวถึงวิหารว่าหมายถึงสถานที่ที่มีสิ่งปลูกสร้างเป็นที่พักอาศัย ซึ่งมีผู้ถวายแก่ภิกษุสงฆ์ โดยให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิหาร พระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์พักอาศัยในเสนาสนะ ๕ ชนิด คือ วิหาร เรือนมุงแถบเดียว ปราสาท เรือนโล้น และถ้ำ และต่อมาได้มีชาวบ้านพากันสร้างวิหารที่พักอาศัยถวาย พร้อมได้นำเสนอรายชื่อมหาวิหาร ๑๘ แห่งรอบกรุงราชคฤห์ว่ามีที่ใดบ้าง มีความสัมพันธ์กับพระพุทธเจ้าและพระสาวกรวมถึงเหตุการณ์สำคัญแต่ละแห่ง ว่ามีอะไรบ้าง

บทความวิจัยที่ ๒๒ เรื่อง **“คุณค่าทางจริยธรรมของเทพที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิต”** โดย พระครูสิริรัตนานุวัตร,รศ.ดร. เพื่อศึกษาสถานะและบทบาทในธรรมชาติและพระพุทธศาสนา และศึกษาคุณค่าจริยธรรมของเทพที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิต เป็นวิธีค้นคว้าเชิงเอกสาร ใช้พระไตรปิฎกเป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิ ผลการวิจัยพบว่า เทพมี ๓ จำพวก คืออุบัติเทพ สมมติเทพ และวิสุทธิเทพ เทพจำพวก อุบัติเทพมีสถานะความมีอยู่ตามภพ/ภูมิ ตามอายุ ตามการเกิด/ตาย ตามชีวิต/กำเนิด ตามอาหาร ตามความสัมพันธ์กับมนุษย์ เทพจัดเป็น ๓ กลุ่ม คือกลุ่มที่มีบทบาทต่อธรรมชาติและพระพุทธศาสนา กลุ่มที่มีบทบาทของเทพในสวรรค์และกลุ่มที่มีจริยธรรมต่อพระพุทธศาสนาและธรรมชาติ เทพมีอาณาจักรสถิตคือเทวโลก เป็นชาวสวรรค์ เทพในชั้นจาตุมหาราช มีบทบาทต่อธรรมชาติ เช่น ป่า น้ำ อากาศ เป็นต้น เทพมีส่วนสำคัญในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าถือเป็นพุทธกิจหนึ่งใน ๕ คือเวลาเที่ยงคืนจะทำหน้าที่แก้ปัญหาให้แก่เทพ นอกจากนี้ เทพมีบทบาทต่อพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นต้นบัญญัติหลายข้อ เช่น อَابัตติปาจิตตีย์ข้อที่ห้ามพระภิกษุพรากของเขี้ยว บทบาทของเทพที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ภายหลังที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาจบลง เทพชุมนุมในหมื่นโลกธาตุพากันแซ่ซ้องสรรเสริญดังกึกก้องไปทั่วโลกธาตุ แสดงให้เห็นว่าปกติของเทพจะใคร่ในธรรมและจริยธรรมของเทพมีคุณค่าในการเป็นแหล่งจริยธรรมจากพระพุทธศาสนาต่อธรรมชาติ และเทพจะสอนจริยธรรมให้แก่มนุษย์และมนุษย์จะอยู่ร่วมกับเทพด้วยการทำบุญ ทำทาน ทำดี ทำพิธีไหว้ดี พลิฎกและปฏิบัติในจริยธรรม

บทความวิจัยที่ ๒๓ เรื่อง **“พระสงฆ์กับสังคมไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา”** โดย พระมหายุทธนา นรเชฏโฐ, ดร. มีวัตถุประสงค์ ๔ ประการ ได้แก่ (๑) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แรงผลักดันที่ทำให้พระสงฆ์ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับสังคม (๒) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับสังคม (๓) เพื่อศึกษาสถานภาพการยอมรับจากสังคม และ (๔) เพื่อศึกษาหลักการประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนาในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสังคม ผลการศึกษาพบว่า (๑) แรงผลักดันที่ทำให้พระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับสังคม มีอยู่ ๔ อย่าง ได้แก่ การตระหนักถึงความเดือดร้อนของคนอื่น ความต้องการอำนาจทางการเมืองการปกครอง การตอบสนองนโยบายของผู้ปกครอง และความบีบคั้นจากภัยสงคราม (๒) บทบาทของพระสงฆ์มีอยู่ใน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา การไกลเกลี่ยระงับข้อพิพาท การเมืองการปกครอง การรักษาความมั่นคงของ

สถาบัน และพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี (๓) การยอมรับจากสังคม ขึ้นอยู่กับ ๓ ปัจจัย ได้แก่ สถานภาพของพระสงฆ์ เป้าหมายของการเกี่ยวข้องกับสังคม และรูปแบบของกิจกรรม (๔) การประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนา มีอยู่ใน ๓ สถานการณ์ ได้แก่ สถานการณ์ปกติ สถานการณ์ที่เกิดวิกฤติภายในพระราชอาณาจักร และสถานการณ์ของภัยสงคราม

บทความวิจัยที่ ๒๔ เรื่อง **“ภูมิปัญญาทางภาษาของพุทธทาสภิกขุ : วิเคราะห์แนวคิดอรรถภาษาในภาษาคนและภาษาธรรม”** โดย ดร.บรรพต แคนไธสง มีสาระสำคัญ คือ ภาษาทางศาสนาเป็นภาษาเชิงนามธรรมที่ประกอบไปด้วยความหมายลึกซึ้ง แต่อย่างไรก็ตาม ภาษาทางศาสนาก็มีหลายความหมาย เพราะฉะนั้น ภาษาทางศาสนาจึงมีลักษณะที่เปิดกว้างสำหรับการตีความที่หลากหลายและการสร้างความหมายที่เหมาะสม ท่านพุทธทาสภิกขุเชื่อว่าการตีความคำศัพท์หรือภาษาศาสนาวางอยู่บนพื้นฐานระดับที่แตกต่างของประสบการณ์และแนวความคิดด้านศาสนาของชาวพุทธ การเข้าถึงความเข้าใจระหว่างคำศัพท์ทางศาสนากับการตีความอย่างถูกต้องนั้นตั้งอยู่บนแก่นคำสอนของพระพุทธศาสนา ท่านพุทธทาสภิกขุได้นำเสนอแนวความคิดเรื่อง “ภาษาคน ภาษาธรรม” เพื่อแยกแยะภาษาทางศาสนาออกเป็นสองระดับ ภาษาอย่างแรกเป็นภาษามนุษย์ที่ระบุถึงเรื่องโลก ๆ หรือที่เป็นวัตถุ ส่วนภาษาอย่างที่สองเป็นภาษาธรรมซึ่งมุ่งหมายถึง ลัทธิธรรมแห่งความว่างเปล่าของโลกที่เราเข้าใจ การนำเสนอแนวความคิด “ภาษาคน ภาษาธรรม” ของท่านพุทธทาสได้รับการยอมรับว่าเป็นเทคนิควิธีที่สำคัญของการอธิบายหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา วิธีนี้ให้มุมมองใหม่ต่อคนไทยและช่วยให้เข้าใจพระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น

ภาคภาษาไทย ตอนที่ ๒ พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ จำนวน ๑๑ บทความ

บทความที่ ๑ เรื่อง **“ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงในสังคมยุคปัจจุบัน ”** โดย พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตติธโร), ผศ.ดร. อธิบายสาระสำคัญเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมแล้วว่า มีการเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็วอย่างมาก โดยเฉพาะในสังคมยุคปัจจุบัน ทั้งสังคมภายในและสังคมภายนอก และรวมกระทั่งสังคมระดับชาติและสังคมระดับโลกอีกด้วย มีการเปลี่ยนแปลง

และพัฒนาการด้านต่างๆ ไปอย่างรวดเร็ว เช่น การคมนาคม การติดต่อสื่อสารกันสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน ทั้งๆ ที่อยู่ห่างไกลกันคนละทวีปคนละซีกโลก แต่ดูเหมือนอยู่ใกล้กันแค่อีเอ็ม และสรุปลงว่า สังคมได้พยายามสร้างบรรทัดฐานที่จะป้องกัน หรือบรรเทาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นด้วยวิธีต่างๆ เช่น โดยการปรับตัวเข้าหากัน เนื่องจากคู่กรณียังมีความต้องการ ที่จะพึงพิงผลประโยชน์ระหว่างกัน ซึ่งเรียกว่า การผ่อนปรนเข้าหากัน โดยการร่วมลดเป้าหมายของกันลง ซึ่งเรียกว่า การประนีประนอมและการสร้างค่านิยมใหม่ (Values) เป็นต้น

บทความวิจัยที่ ๒ เรื่อง “**รัฐศาสตร์ : ศาสตร์แห่งบูรณาการ** “ โดย พระมหาปริดา ขนุตีโสภโณ, ดร. มีสาระสำคัญกล่าวถึงรัฐศาสตร์จะหยิบยืมองค์ความรู้มาจากศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ โดยนำองค์ความรู้จากศาสตร์เหล่านั้น มาบูรณาการเติมเต็มเข้ากับศาสตร์ของตนให้มีความรู้เป็นศาสตร์ที่สมบูรณ์จนพัฒนามาเป็นศาสตร์ของตนเอง ดังนั้น รัฐศาสตร์จึงเป็นการศึกษาหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง อำนาจและการบริหารอำนาจ ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้รวบรวมไว้อย่างเป็นระบบโดยผ่านกระบวนการการวิเคราะห์องค์ความรู้และประสบการณ์จากนักปรัชญา นักรัฐศาสตร์ นักการเมือง รวมทั้งนักเขียนนักคิดทางด้านสังคมและการเมือง โดยนำแนวคิดและทฤษฎีมาจากศาสตร์ต่างๆ และสรุปลงว่า รัฐศาสตร์จัดเป็นศาสตร์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ ดังคำกล่าวที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์การเมืองหรือสัตว์สังคม รัฐศาสตร์จึงต้องนำองค์ความรู้จากแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ จากศาสตร์อื่นๆ มาบูรณาการเข้ากับบริบทแห่งศาสตร์ของตน เช่น แนวคิดปฏิฐานนิยม แนวคิดคตินิยมแนวการตีความ แนวคิดพฤติกรรมนิยม เป็นต้น อีกทั้งได้นำองค์ความรู้และระเบียบวิธีการศึกษาหรือวิธีวิทยาจากศาสตร์ต่างๆ มาเป็นบริบทหรือใช้ศึกษาในศาสตร์ของตน

บทความที่ ๓ เรื่อง “**วิเคราะห์ ‘คำเว้า’ ของคนอีสานผ่านบทพระยา** “ โดย รศ.ดร. โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำเว้าหรือคำพูดที่เป็นบทพระยา ซึ่งบอกเล่าถึงความคิด ความเชื่อและความเข้าใจของคนอีสาน โดยนำไปวิเคราะห์ผ่านด้านทั้งเก้าที่สินไชได้ประสมในระหว่างออกเดินป่า เมื่อนำคำว่า**สินไช**ไปวิเคราะห์ผ่านทัศนะทางพุทธปรัชญาแล้วสรุปสาระสำคัญในเชิงความคิดได้ว่า ‘**สินไช**’ เป็นคำเว้าหรือคำเรียกขานที่ใช้เรียกบุรุษผู้เป็นนักสู้ยอดกตัญญู ผู้ดำเนินชีวิตและใช้ชีวิตอย่างมีสติ เป็นธรรมชาติอยู่เองที่ชีวิตของคนเราพอดัดสน

ใจทำอะไรสักอย่าง ความยุ่งยากและความลำบากมักจะเกิดพร้อมกับการตัดสินใจนั้นในทันที ในขณะที่ชีวิตดำเนินไปอารมณ์ความรู้สึกฝ่ายต่ำทำนุเปรียบดังด้านเทพกินรี ด้านนารีผล (ตัวแทนกามารมณ์) จะมารบกวนอยู่เสมอ แต่เพราะสิ้นไซมิลสติสัมปชัญญะคอยกำกับการดำเนินชีวิตและการใช้ชีวิต โดยการคอยตัด(ลิน)อำนาจฝ่ายต่ำออกจากใจ ส่วนยักษ์กุมภันท์ถูกฆ่าตายก็เพราะผลใจต่ออำนาจฝ่ายต่ำ มีคำพูดที่แหลมคมสนับสนุนว่า สิ่งที่เกิดกับชีวิตเราก็เรานั้นแหละเป็นผู้ก่อ คนอื่นก่อได้แต่ไม่เท่ากับเราเป็นผู้ก่อมันขึ้นมาด้วยตัวของเราเอง ดุ้ยักษ์กุมภันท์เป็นตัวอย่าง

บทความที่ ๔ เรื่อง **“ระบบและทฤษฎีพุทธจิตวิทยา”** โดย ผศ.ดร.เริงชัย หมื่นชนะ มีสาระสำคัญ คือ กล่าวถึงคำว่า ระบบ คือ ชุดของสิ่งที่มีปฏิสัมพันธ์กัน หรือการพึ่งพาซึ่งกันและกันของสิ่งที่มีการดำรงอยู่ที่แตกต่างกันและมีอิสระที่ได้ถูกรวบรวมในรูปแบบบูรณาการทั้งหมด ในความหมายหมายถึงชุด (set) ของส่วนประกอบ (element) ที่มีลักษณะสัมพันธ์กันโดยการรวมกันเป็นกลุ่ม (input) กระบวนการ (process) และผลผลิต (output) จุดเน้นของระบบจะเน้นไปที่กระบวนการ หมายถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานที่มีการกำหนดอย่างชัดเจนว่าจะทำอย่างไรบ้าง เพื่อให้ได้ผลที่ต้องการ ขั้นตอนการปฏิบัติงานจะต้องปรากฏให้ทราบโดยทั่วไป ไม่ว่าจะในรูปแบบของเอกสาร หรืออิเล็กทรอนิกส์ หรือโดยวิธีอื่น และในการศึกษาพุทธจิตวิทยา ได้ถือเอาองค์ประกอบของระบบเป็นแนวทางในการศึกษาพุทธจิตวิทยา คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขตเนื้อหา สมมติฐาน สาขา พัฒนาการของการศึกษาพุทธจิตวิทยา คำสอนแม่บท การศึกษาจากวรรณคดี การศึกษาพุทธจิตวิทยาจากพุทธสาวก สาระพุทธจิตวิทยา การพัฒนาจิต และจิตวิทยาประยุกต์ ในลักษณะบูรณาการอย่างสัมพันธ์กัน ทฤษฎี หมายถึงกลุ่มความคิดที่มีเหตุผล ซึ่งได้มาจากการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายเรื่องราวหรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล โดยผ่านการทดลองอย่างน่าเชื่อถือ

บทความที่ ๕ เรื่อง **“มหาจุฬากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตบนพื้นที่สูง ของโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ”** โดย ผศ.ดร.เทพประวิณ จันท์แรง ได้อธิบายในสาระสำคัญเกี่ยวกับโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา (ธรรมจาริก) ดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ๕ ข้อ คือ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวเขา เพื่อช่วยพัฒนาจิตใจตามแนวพระพุทธศาสนาและตอบสนองนโยบายของรัฐบาลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น โดยวางเป้าหมายเพื่อพัฒนาภาคเหนือที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและเป็นเขตติดต่อกับชายแดน

ของประเทศเพื่อนบ้านมีชาวเขาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และเป็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ คือ ปัญหายาเสพติด ปัญหาการทำลายป่าต้นน้ำ และการทำไร่เลื่อนลอยตลอดถึงกองกำลังติดอาวุธ ต่างๆ ปัญหาค่านิยม ทักษะคน การปรับตัวสถานการณ์ความเป็นคนไทย การประกอบอาชีพ ปัญหา การศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม

บทความที่ ๖ เรื่อง **“การเรียนรู้ ศาสตร์ความรู้ที่จำเป็นในการเรียนรู้ : การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ที่สูงขึ้น”** โดย ผศ. ดร. วรวิทย์ นิเทศศิลป์ มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่บุคคลได้ประสบมา พร้อมกับให้ความหมายของการเรียนรู้ว่าหมายถึงกระบวนการเพิ่มพูนและปรับปรุงระบบความรู้ ทักษะ นิสัย หรือการแสดงออกต่างๆ อันมีผลมาจากสิ่งกระตุ้นอินทรีย์ โดยผ่านประสบการณ์ การปฏิบัติหรือการฝึกฝน พร้อมยกประเด็น ๒ ประการ คือ (๑) การเรียนรู้โดยการเพิ่มพูนความรู้ที่อาศัยประสบการณ์ และการฝึกฝน สู่ความสำเร็จที่ถาวร (๒) การเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคุณภาพ โดยไม่ได้เกิดจากการตอบสนองตามสัญชาตญาณ แต่เกิดจากการเรียนรู้ตลอดชีพ และสรุปว่า การเรียนรู้เป็นศาสตร์ความรู้ที่จำเป็น และมีความสำคัญยิ่งในการเรียนรู้สามารถยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ที่สูงขึ้น ...ตลอดชีพ

บทความที่ ๗ เรื่อง **“ร้อยกรองไทยมรดกไทยของคนไทย”** โดย ผศ. ดร. สมชัย ศรีนอก (ช. ศรีนอก) อธิบายสาระสำคัญเกี่ยวกับร้อยกรองว่าเป็นคำประพันธ์หรือคำร้อยกรองประเภทหนึ่ง ซึ่งมีฉันทลักษณ์ บังคับการสัมผัส และเสียงต่ำสูงและสามัญ แต่ไม่บังคับวรรณยุกต์และครุหลุ และกล่าวถึงลักษณะสำคัญของร้อยกรองไทย ว่ามีลักษณะร่วมกันคือ การกำหนดแบบรูป ซึ่งแตกต่างกันออกไป มีขนาดมาตรา ซึ่งกำหนดเป็นหน่วยหนึ่งๆ เมื่อต้องการแต่งต่อก็ซ้ำแบบรูปนั้นเรื่อยไป ร้อยกรองไทยเน้นเรื่องสัมผัส เช่น ต้นเท่าครกใบปกดิน สีสินเดินมาหลังคามุงกระเบื้อง นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงวิวัฒนาการร้อยกรอง และอลังการของร้อยกรองไว้อย่างชัดเจน และกล่าวสรุปไว้อย่างน่าคิดว่า บทกวีที่มีคุณค่าต้องมีความสมบูรณ์ด้วยหลัก ๓ ประการ คือ มีความคิดดี มีการแสดงความคิดเห็นออกมามี ใจผู้อ่าน ผู้ฟัง และมีรูปงาม คือเสียงไพเราะ ทำให้เกิดผลทางสุนทรียภาพ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ รวมถึงเกิดนันทนาการ

บทความที่ ๘ เรื่อง **“คำภาษาบาลีและสันสกฤต : ภาพสะท้อนพัฒนาการภาษาไทย** โดย ผศ. เกียรติศักดิ์ พลอยแสง อธิบายสาระสำคัญ คือการศึกษาพัฒนาการภาษาไทยในมุมมอง

มองอีกด้านหนึ่ง ซึ่งเป็นภาพสะท้อนความเจริญของวัฒนธรรมทางภาษาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องไปตามภาวะความเจริญของสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า “เมื่อสังคมเจริญขึ้นภาษาก็เจริญตาม” การรู้จักหยิบยืมคำภาษาบาลีและสันสกฤตเข้ามาใช้ปะปนกับคำภาษาไทยเพื่อให้ได้คำใหม่ที่เหมาะต่อการสื่อความ นับเป็นวิธีการอันเกิดจากภูมิปัญญาของนักปราชญ์ไทยที่รังสรรค์ให้ภาษาไทยมีความเป็นอัจฉริยลักษณะที่สะท้อนความเป็นตัวตนได้อย่างแท้จริง

บทความที่ ๙ เรื่อง **“ทุนมนุษย์ในทางเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ”** โดย ผศ.พลวัฒน์ ชุมสุข อธิบายสาระสำคัญ คือ “มนุษย์” จัดว่าเป็น “ทุน” ที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อน เนื่องจากมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวในโลกที่สามารถสร้างสรรค์สิ่งอันเป็นประโยชน์ ให้เกิดประโยชน์ที่มนุษย์สร้างให้กับหน่วยงานหรือองค์กรนั้นหาใช่มาจากกำลังกายแต่เพียงอย่างเดียว สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือกำลังสมองที่มีอยู่ในตัวมนุษย์นั่นเองซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์ภายในอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานหรือองค์กรมากมายมหาศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันซึ่งถือว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เรียกกันว่า “กระแสโลกาภิวัตน์” ต้องยอมรับว่า “ทุนทางปัญญา” ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ มีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบันกำลังมุ่งเข้าสู่ ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ทุกหน่วยงานหรือองค์กรไม่ว่าภาครัฐ เอกชน องค์กร รัฐวิสาหกิจ ต่างล้วนให้ความสำคัญเรื่องการบริหาร “คน” เป็นอย่างยิ่ง

บทความวิจัยที่ ๑๐ เรื่อง **“พฤติกรรมเชิงจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาของสามเณรชาวไทยภูเขา ที่ศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย”** โดย ดร.ฤทธิชัย แกมภาค และพระครูวิมลศิลป์กิจ งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาของสามเณรชาวไทยภูเขาที่ศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมจังหวัดเชียงราย ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างสามเณรชาวไทยภูเขาที่ศึกษาอยู่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดเชียงราย มัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๑๒๘ รูป ผลการวิจัยพบว่า สามเณรชาวไทยภูเขาที่ศึกษาอยู่โรงเรียนพระปริยัติธรรม ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๑๕ - ๑๖ ปี มีชาติพันธุ์เป็นม้งและอาข่า ผู้ควบคุมดูแลเป็นเจ้าของอาวาส ได้รับความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาส ผลการเรียนรวม (ปีที่ผ่านมา) อยู่ระหว่าง ๒.๐๐ - ๒.๔๙ และผู้ปกครองมีอาชีพเป็นเกษตรกร มีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยพฤติกรรม

เชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีมีค่าสูงสุด ด้านความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา สามเณรชาวไทยภูเขามั่นใจว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้ สัจธรรมจริง รู้ลึกซึ้งซึ่งถึงพระปัญญาธิคุณของพระพุทธเจ้าที่ว่าเป็นเลิศกว่าใครในโลกและมีความมั่นใจว่าหลักธรรมของพระพุทธเจ้าสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เป็นต้น

บทความวิจัยที่ ๑๑ เรื่อง “**กระบวนการทัศน์ของการบริหารจัดการของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง อำเภอภักขณวิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่**” โดย ผศ. ประเสริฐ ปอนถิ่น งานวิจัยเรื่องนี้วัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาหลักการการบริหารจัดการของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง ๒) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง ๓) เพื่อเป็นข้อเสนอแนะการบริหารจัดการที่เหมาะสม สำหรับการนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงผลการวิจัยมีดังนี้ ด้านการปกครอง พบว่า ในแต่ละชุมชนมีพระสงฆ์หรือสามเณรปฏิบัติงาน จำนวน ๑ รูป มีศิษย์วัดอยู่บ้างเล็กน้อย และมีการเข้าร่วมประชุมร่วมกับชาวบ้าน ในชุมชนบางแห่งมีแกนนำชาวพุทธ มีหัวหน้าศูนย์เป็นผู้บังคับบัญชาเบื้องต้นเป็นผู้กำกับดูแลให้คำปรึกษาแก่พระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในอาศรมตามหมู่บ้าน แต่ไม่มีอำนาจในการให้โทษ และอำนาจในการตัดสินใจในการสั่งย้าย ปฏิบัติงานตามนโยบายของโครงการพระธรรมจาริก หรือรับคำสั่งจากผู้บริหารโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค วัดศรีโสดา มาปฏิบัติเท่านั้น การปกครองจึงมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจ ไม่กระจายอำนาจไปยังท้องถิ่นหรือศูนย์ส่งเสริมศิลปกรรมบนพื้นที่สูง ทำให้งานของพระธรรมจาริกไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังกล่าวถึงด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านสาธารณูปการ และ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ตลอดถึงด้านการพัฒนาชุมชน ตามความต้องการของสมาชิกชุมชน โดยเสนอโครงการไปยังหน่วยงานระดับท้องถิ่นหรือเสนอต่อโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค

ภาคภาษาอังกฤษ จำนวน ๒ บทความ

Article I “**Art in a rice seed: The convergence of nature, aesthetics and spirituality in Chokchai Tukpoe**” by Assoc. Prof. Dr. Dipti Mahanta Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The authors proposed that : There are objectives for study the types of artwork of Chokchai Tukpoe, for analyzing the

artwork of Chokchai and for understanding the dhammic eyes through Chokchai's artwork of which was absolutely the expressionist style like Van Goh. It gave many meanings depending upon a person who can understand and show the realization in those pictorial artworks that was expressed in the painting by the artists. In this Chokchai's artwork, it was analyzed through many pictures that were the exemplary model to gain and see the truth of four elements, five aggregates and law of causality etc. by artist, Chokchai who had lived in the context of North Eastern region of Thailand where is full of the pluralist socio-culture and spiritual richness. All of them are really a mindful awareness in his style of daily life. Analysis's results were found that life-sustaining seed lied all the spectrum of truth by dhammic eyes guided by a mindfulness that alerted around self and environment so that his work actually became the universal characteristics to human beings uniting with the nature.

Article II **“No River, No Peace: Buddhism along the Mekong River”** by *Venerable Assoc.Prof. Dr.Hansa Dhammhaso &Dr.Dion PeoplesMahachulalongkor nrajavidyalaya University, Thailand. The authors proposed that* : This brief article examines some basic statistics and ecology of the Mekong River, and also expresses the deep cultural-ties that exist amongst the various groups of people that live along the river, or are economically dependent on the river. With the construction of dams, and other processes of globalization occurring, devastation of different scales and class are proliferating in the ASEAN Region, along the Mekong River. From practicing Dhamma, rather than adhamma, we can improve our ecology. Sure, it's a simple suggestion, but it results in powerful changes.

สำหรับรายละเอียดบทความทั้งหมดนี้ ผู้ใคร่ต่อการศึกษาสามารถหาอ่านได้จากบทความในหนังสือสารนิพนธ์ประจำปี ๒๕๕๘ เล่มนี้.

บทบาทมหาจุฬาฯ กับประชาคมอาเซียน

อัตลักษณ์หนึ่งเดียวเชี่ยวชาญศาสตร์	สร้างนักปราชญ์หลากหลายหมายสร้างสรรค์
อุดมการณ์ป็นเสกอนเอนอนันต์	สามัคคีผูกพันนิรันดรกาล
กับบทบาทหน้าที่ไม่มีพร่อง	พุทธเรื่องรองเป็นหนึ่งพึงประสาน
วิสัยทัศน์ผู้นำธรรมทาน	สงฆ์สมานสันติ...ด้าริไกล
ประชาคมอาเซียนย้า..นำสุขสันต์	ทั่วเขตขัณฑ์..แจกร่มฟ้า...เกื้ออาศัย
สิบประเทศพันธมิตรรวมจิตใจ	มหาจุฬายังใหญ่ได้เชื่อมธรรม
ได้ธำรงประชา..คมอาเซียน	กลไกเปลี่ยนเป้าหมายอยู่อาจดูซ้ำ
วิสัยทัศน์คงไม่มีใครชี้หน้า	เรื่องบุญกรรมพุทธศาสตร์ไม่อาจเมิน
เศรษฐกิจการเมือง เรื่องเหมาะสม	หลอม สังคม พัฒนาน่าสรรเสริญ
บทบาทมหาจุฬาฯกล้าเผชิญ	การก้าวเดินไปสู่จุด...พุทธชน
วัฒนธรรมเปิด..เกิดมิติ...ริเริ่มฝัน	ร่วมสร้างสรรค์จับมือกันป็นเป็นผล
มหาจุฬาเน้นภาษาสู่สากล	ให้ทุกคนเตรียมพร้อมซ้กซ้อมเรียน
สถาบันดำรงไว้พระไตรปิฎก	มรดกคัมภีร์..ไม่มีเปลี่ยน
สามเส้าหลักปักไว้ไว้เบียดเบียน	รับอาเซียนมหาจุฬาฯ...อ้าแขนรอ.

ขอแสดงความยินดีกับบัณฑิตทุกท่าน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
(ช.ศรินอก: ประพันธ์)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำปรารภ	(๓)
ถ้อยแถลง	(๕)
บทบรรณาธิการ	(๖)
บทบาทมหาจุฬาฯ กับประชาคมอาเซียน	(๗)
ภาคภาษาไทย	
ตอนที่ ๑ พระพุทธศาสนาและปรัชญา	
ธรรมราชา	๑
พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคประชาสังคมอาเซียน	๓๑
พระราชวรเมธี, ดร.	
ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนกับการพัฒนา	
ที่ยั่งยืนตามแนวทางพระพุทธศาสนา	๖๙
พระเทพปริยัติเมธี ผศ.ดร.	
บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมวัฒนธรรมสันติภาพในประชาคมอาเซียน	๘๑
พระราชรัตนาลงกรณ์, ดร.	
องค์กรอัจฉริยะ ตามแนวปหาราทสูตร	๙๑
พระมหาวิคิต ธีรวิโส ผศ., ดร.,	
หลักอายุสธรรม : อุปกรณ์รักษาสุขภาพแบบองค์รวมเชิงพุทธ	๑๑๕
พระมหาทวิ มหาปณฺโณ (ละลง), ผศ.ดร.	
บัณฑิตตามพุทธวิธี	๑๒๙
พระมหาสมบุญ สุธมฺโม, ดร.	

เยือนถิ่นสุวรรณภูมิ เมืองสะเทิม รัฐมอญ	๑๔๙
พระศรีธวัชเมธี (ชนะ ธมฺมธโช ป.ธ.๙)	
หลักธรรมสำหรับนักบริหาร	๑๘๙
พระมหาสหัส จิตสาโร, ผศ.ดร.	
สาเหตุของภาวะโลกร้อน ตามทรรศนะทางพระพุทธศาสนา	๒๐๗
ศ.พิเศษอดิศักดิ์ ทองบุญ ราชบัณฑิต	
มนุษยภัยกับเทวดา	๒๒๕
สนิท ไชยวงศ์คต	
สรรพวิทยานานาแขนงในพระไตรปิฎก	๒๕๑
รศ. ดร. สมิทธิพล เนตรนิมิตร	
พุทธบริหารการศึกษากับการพัฒนาการศึกษาไทย	๒๖๕
รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู	
ความขัดแย้งและวิธีแก้ไขในพระไตรปิฎก	๒๗๓
ผศ.อภิรมย์ สีดาคำ	
โครงการปฏิบัติศีล ๕ ชาวประชาเป็นสุข	๒๘๙
ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล้า	
พุทธศิลป์พุทธธรรมในการสืบทอดประเพณีไทยและอาเซียน	๓๐๓
ผศ. ดร.พูนชัย ปันนียะ	
ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา	๓๑๑
ผศ.สุชน ประวัติน	
เฮอร์เมนดิกส์ศาสตร์แห่งความเข้าใจ (ตีความ) ของพระพุทธปรัชญา (ศาสนา) เถรวาทและมหายานเชิงเปรียบเทียบ	๓๒๕
ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์	
การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรตามหลักสังคหวัตถุธรรม	๓๔๑
ดร.สามารถ บุญรัตน์	

การพัฒนาภาวะผู้นำของคณะสงฆ์ไทย	๓๕๑
ดร.ธงชัย ลिंगอุดม	
ศึกษาความสำคัญของมหาวิหาร ๑๘ แห่ง ในกรุงราชคฤห์	๓๕๙
ดร.วิโรจน์ คุ่มครอง	
บทความวิจัยคุณค่าทางจริยธรรมของเทพที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิต	๓๖๗
พระครูสิริรัตนานุกวัตร,รศ.ดร.	
บทความวิจัยพระสงฆ์กับสังคมไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา	๓๘๓
พระมหายทธนา นรเชฎฺโฆ, ดร., ป.ธ.๙	
บทความวิจัยภูมิปัญญาทางภาษาของพุทธทาสภิกขุ : วิเคราะห์แนวคิด	
อุตรภาษาในภาษาคนและภาษาธรรม	๔๐๓
ดร.บรรพต แคะไธสง	
ตอนที่ ๒ พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์	
ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงในสังคมยุคปัจจุบัน	๔๑๙
พระครูปริยัติกิตติธำรง,ผศ.ดร. (ทองขาว กิตติธโร)	
รัฐศาสตร์ : ศาสตร์แห่งบูรณาการ	๔๓๗
พระมหาปรีดา ขนดีโสภโณ, ดร.	
วิเคราะห์ ‘คำเว้า’ ของคนอีสานผ่านบทพระยา	๔๕๕
รศ.ดร.โลวิทย์ บำรุงภักดิ์	
ระบบและทฤษฎีพุทธจิตวิทยา	๔๗๓
ผศ.ดร.เริงชัย หมื่นชนะ	
มหาจุฬากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตบนพื้นที่สูง ของโครงการ	
พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา	๔๘๙
ผศ.ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง	

การเรียนรู้ ศาสตร์ความรู้ที่จำเป็นในการเรียนรู้ :	
การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ที่สูงขึ้น	๔๙๙
ผศ. ดร. วรวิทย์ นิเทศศิลป์	
ร้อยกรองไทยมรดกไทยของคนไทย	๕๐๙
ผศ. ดร. สมชัย ศรีนอก (ช. ศรีนอก)	
คำภาษาบาลีและสันสกฤต : ภาพสะท้อนพัฒนาการภาษาไทย	๕๒๓
ผศ. เกรียงศักดิ์ พลอยแสง	
ทุนมนุษย์ในทางเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ	๕๔๓
ผศ. พลวัฒน์ ชุ่มสุข	
บทความวิจัยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา	
ของสามเณรชาวไทยภูเข่า ที่ศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม	
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย	๕๖๕
ดร. ฤทธิชัย แกมนาค และพระครูวิมลศิลปกิจ	
บทความวิจัยกระบวนการทัศน์ของการบริหารจัดการของพระสงฆ์	
ในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดเชียงใหม่	๕๗๕
ผศ. ประเสริฐ ปอนถิ่น	
ภาคภาษาอังกฤษ	๕๙๓
Art in a rice seed: The convergence of nature,	
aesthetics and spirituality in Chokchai Tukpoe	๕๙๕
Assoc. Prof. Dr. Dipti Mahanta	
No River, No Peace: Buddhism along the Mekong River	๖๐๕
Venerable Assoc. Prof. Dr. Hansa Dhammaso &	
Dr. Dion PeoplesMahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand	

ภาคผนวก	๖๑๑
นิติตปฏิบัติการศาสนกิจอาสาเต็มปัญญาให้กับสังคม : ต้นแบบการผลิตบัณฑิต ตามอัตลักษณ์บัณฑิต ของมหาวิทยาลัย	๖๑๓
กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี	
โครงการบรรพชาและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน	
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปี ๒๕๕๗	๖๖๕
กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี	
สถิติการจัดโครงการบรรพชาและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน	๖๗๓
กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี	
คณะกรรมการฝ่ายจัดสัมมนาทางวิชาการ	
และคณะกรรมการฝ่ายจัดทำสูจิบัตร และสารนิพนธ์ ประจำปี ๒๕๕๘	๖๗๕
รายนามผู้อุปถัมภ์งานพิธีประสาทปริญญา ประจำปี ๒๕๕๘	๖๗๙

ภาคภาษาไทย

ตอนที่ ๑ พระพุทธศาสนากับและปรัชญา

โครงการบรรพชาและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน